

Обґрунтування понятійного конструкту «Готовність до організації діяльності ДЮСШ» у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту

Переplьотчиков Д.О.

Класичний приватний університет

Анотації:

Проаналізована література, присвячена підготовці студентів факультетів фізичного виховання до адміністративної діяльності. У контексті професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту проведено порівняльний аналіз компетентнісного підходу і підходу, що базується на категоріях «готовність» та «підготовка». Орієнтиром формування професійної готовності фахівців фізичного виховання і спорту визначено кваліфікаційні характеристики посад у даній галузі. На основі аналізу літератури дана дефініція поняття «готовність до організації діяльності ДЮСШ».

Переplьотчиков Д. А. Обоснование понятийного конструкта «готовность к организации деятельности ДЮСШ» в контексте профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры и спорта. Проанализирована литература, посвященная подготовке студентов факультетов физического воспитания к административной деятельности. В контексте их профессиональной подготовки проведен сравнительный анализ компетентностного подхода и подхода, который основывается на категориях «готовность» и «подготовка». Ориентиром формирования профессиональной готовности специалистов физического воспитания и спорта определены квалификационные характеристики должностей данной отрасли. На основе анализа литературы дана дефиниция понятия «готовность к организации деятельности ДЮСШ».

Perepletchikov D.A. Justification of the conceptual construct «readiness to the labour organization staff sports schools» in the context of vocational training future professionals of physical culture and sports. Was analyzed literature devoted to the preparation of students of physical education to administrative activities. In the context of their training we held a comparative analysis of the approaches to organize the pedagogical process. As a reference point for the formation of professional preparedness specialist physical education and sports identified qualifying characteristics posts in this industry. Based on the analysis of literature given the definition of the concept of «readiness for organization of the Youth sports school».

Ключові слова:

ДЮСШ, готовність, організація діяльності, майбутні фахівці фізичного виховання і спорту.

ДЮСШ, готовность, организация деятельности, будущие специалисты физического воспитания и спорта.

youth sports school; readiness; labour organization; future specialists of physical education and sport.

Вступ.

У Національному плані дій щодо реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту (2006) передбачені заходи для вдосконалення мережі спортивних шкіл – позашкільних навчальних закладів спортивного профілю, які забезпечують розвиток здібностей дітей та молоді від 6 до 18 років в обраному виді спорту, створюють необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, їхньої самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортивного резерву для збірних команд України [14].

Виконанню означеного завдання перешкоджає те, що з розпадом СРСР вітчизняні ДЮСШ мають труднощі, багато в чому пов'язані із браком кваліфікованого адміністративного персоналу. Подолати ці труднощі можливо шляхом удосконалення фахової підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту, зокрема, у разі визначення і впровадження педагогічних умов, що забезпечуватимуть формування професійної готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до організації діяльності спортивних шкіл.

Виконання цієї задачі полегшується в зв'язку з тим, що в наукових працях уже сформульовано й обґрунтовано операційне поняття «організаційні аспекти діяльності спортивних шкіл» [15, с. 3]. До того ж у Положенні про дитячо-юнацьку спортивну школу [14] є розділ «Організація діяльності», де визначені напрямки організаторської діяльності у спортивній школі. Проте, не зважаючи на існування в науковому обігу конструктів «організація діяльності ДЮСШ», «організаційні аспекти діяльності ДЮСШ», перед нами постала необхідність в обґрунтуванні й формулюванні номінального визначення готовності майбутніх фахівців фізичного

виховання і спорту до розв'язання організаційних питань у процесі діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Робота виконана в рамках дисертаційного дослідження «Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до організації діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл», яке включено до плану наукових досліджень загальної теми кафедри управління навчальними закладами і педагогіки вищої школи Класичного приватного університету (Запоріжжя) «Оновлення концептуальних засад української професійної освіти на етапі Євроінтеграції» (№ державної реєстрації 0109V002114).

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Метою статті є обґрунтування й формулювання дефініції готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до вирішення організаційних питань діяльності ДЮСШ.

Результати дослідження.

Перед безпосереднім виконанням поставленого завдання, звернемо увагу на наступні вихідні положення:

- по-перше, при розробці будь якої дефініції ми стикаємося з тими ж труднощами, що й у завданнях, що стоять перед багатомірною класифікацією. Тобто потрібно виділити найбільш значимі признаки об'єкту. Цей процес не може бути до кінця об'єктивним, адже завжди він буде значною мірою залежати від суб'єктивної позиції дослідника;
- по-друге, специфіка мети цієї статті обумовлює можливість широкого звернення до наукових джерел із пострадянських країн, адже системи підготовки кадрів галузей «Фізична культура і спорт» у цих країнах мають набагато більше спільного, ніж відмінностей.

Зважаючи на зазначені вихідні положення, ми звер-

нулися до сучасної наукової літератури, присвяченій професійній підготовці фахівців фізичної культури і спорту, а саме тому її аспекту, що відноситься до адміністративної складової (О. Августимова, В. Агеевцев, Н. Попова, Т. Базилук, Л. Безкоровайна, Л. Богданова, Є. Богданов, Ю. Дубревський, Т. Круглова, В. Мяконьков, К. Локшин, А. Магруппова, Е. Орлова, І. Переверзін, Т. Пільщикова, С. Пронкіка, М. Прохорова, О. Тамаровський, В. Яцик та ін.).

Аналіз означених джерел засвідчив, що автори для позначення стану готовності спеціалістів фізичного виховання і спорту до виконання адміністративних дій використовують такі терміни як: «готовність до впровадження технології спортивного менеджменту» (Л. Безкоровайна (2009) [2], О. Тамаровський (2005) [17]); «управлінська компетентність» (Ю. Дубревський (2008) [5]); «управлінська готовність» (К. Локшин (2008) [7]); «управлінська підготовленість» (Е. Орлова (2003) [10]); «готовність до управління персоналом фізкультурних організацій» (Л. Чеховська (2001) [19]); «професійна готовність до управлінської діяльності» (А. Магруппова (2000) [8]); «готовність до управління фізкультурно-спортивною установою» та ін. Для позначення процесу, набуття майбутніми фахівцями якостей, що необхідні для виконання професійних функцій, використовуються такі конструкти, як: «управлінська підготовка» (Є. Орлова (2003) [10]); «менеджерська підготовка» (Т. Пільщикова (2001) [13]); «підготовка до роботи на посаді спортивного менеджера» (Т. Круглова, В. Мяконьков (2000) [6]); «управлінсько-економічна підготовка» (Л. Богданова (1997) [3]) та ін.

Проведемо аналіз ключових дефініцій, що використовуються в роботах згаданих авторів.

Л. Безкоровайною готовність майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту розуміється як інтегративне утворення особистості, що формується в процесі спеціально організованої професійної підготовки та визначається рівнем сформованих самоосвітніх, самовиховних умінь, розвитком професійних та особистісних якостей, переконаності у значущості професійного самовдосконалення та передбачає її здатність до впровадження технології спортивного менеджменту в майбутній професійній діяльності [2].

Аналізуючи позицію авторки відмічаємо, що у своєму визначенні вона акцентує увагу на процесі спеціальної підготовки, розглядаючи його як необхідну умову успішної управлінської діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

К. Локшин розуміє управлінську готовність майбутнього менеджера фізичної культури як інтегративну якість особистості, що передбачає оволодіння функціональною підготовкою в процесі вивчення спеціальних дисциплін і формування особистісної підготовленості до продуктивного рішення управлінських завдань. При цьому, за К. Локшином, функціональна підготовка менеджера фізичної культури – це психологічне новоутворення особистості, яка вважає себе здатною та підготовленою до здійснення управлінської діяльності на основі сукупності певних знань, умінь та навичок; особистісна підготовленість менеджера фізичної культури – це його внутрішня настроєність на виконання управлінських

функцій, орієнтованість на активні й доцільні дії в професійній діяльності [7].

Аналізуючи позицію К. Локшина ми не можемо повністю погодитися з автором, який використовує слово «підготовка» у значенні стану, що характеризується певними знаннями, уміннями, а також психологічними новоутвореннями особистості, адже останнім часом у наукових працях уже стало традицією стан, набутий у результаті професійної освіти позначати словом «готовність», а сам процес професійної освіти — словом «підготовка». Втім, не зважаючи на декотру некоректність такого слововживання, позиція автора зрозуміла із загального контексту: управлінська готовність майбутнього менеджера фізичної культури – це стан, який є результатом його професійної підготовки, і дозволяє виконувати професійні функції.

На думку Ю. Дубревського управлінська компетентність — це сукупність якостей особистості, рис та здібностей, що «... дає можливість ефективно організувати працю, підвищувати продуктивність, уміло здійснювати процес управління колективом, процесом навчання й виховання молоді, процесом підготовки спортсменів» [5].

Аналізуючи позицію Ю. Дубревського доходимо висновку, що автор акцентує увагу саме на відповідності майбутнього фахівця фізичної культури і спорту тим обов'язкам і завданням, що пред'являтиме йому професійна діяльність.

Слід відмітити, що деякі автори, використовують означені терміни, не уточнюючи їхнього значення. Так, наприклад, О. Августимова, вживаючи термін «управлінська компетентність» не пояснює його значення, очевидно вважаючи, що він є усталеним [1].

В інших працях, присвячених підготовці фахівців фізичної культури і спорту до адміністративної діяльності (В. Агеевцев, Т. Базилук, М. Прохорова, І. Переверзін та ін.) ми можемо відзначити ті самі підходи, що були відмічені в проаналізованих вище роботах, і виділити щонайменше дві тенденції: перша полягає в покладенні за основу постановки проблеми дослідження формування *готовності* до виконання управлінських функцій, друга – базується на формуванні відповідної *компетентності*.

Відомо, що наукові терміни глибоко пов'язані з обраними парадигмами — тими загальноновизнаними теоретичними концепціями, які на протязі певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем і їх рішень. Іншими словами, смисл того чи іншого терміну стає зрозумілим не з елементарної вказівки на те, що він позначає, а з розуміння обраної теорії пояснення того чи іншого явища [9].

Зважаючи не це, у розглянутих наукових працях констатуємо наявність двох парадигм: в основі першої лежить категорія «компетентність», що розглядається в наукових працях як міра відповідності знань, умінь та досвіду людини реальному рівню складності виконуваних завдань та проблем, що нею вирішуються [4, с. 42]; в основі другої – категорії «підготовка» та «готовність».

Для обґрунтування рішення про вибір між компетентнісним підходом і підходом, заснованим на категоріях «підготовка», «готовність», проаналізуємо кожен з

парадигм.

Компетентнісна парадигма в основу професійної підготовки ставить практичну орієнтованість освіти, її прагматичний, предметно-професійний аспект. При використанні цього підходу акцентується увага не стільки на набутті знань, навичок, умінь, скільки на набутті здатності їх актуалізувати і проявити адекватно до ситуації.

На користь компетентнісного підходу у фізкультурній освіті свідчать такі аргументи:

- по-перше, компетентнісна парадигма сьогодні є дуже поширеною, що відображено у низці міжнародних документів;
- по-друге, загальнотеоретичні основи компетентнісного підходу добре розроблені вітчизняними та іноземними дослідниками (А. Вербицький, І. Зимня, Н. Кузьміна, Д. Равен, А. Субетто, Р. Уайт, Д. Хаймс та ін.);
- по-третє, компетентнісний підхід здобув поширення у сфері підготовки фахівців галузей «Фізичне виховання» та «Спорт» (О. Августимова, Є. Бистрицька, Ю. Дубревський, Е. Можаяєв, В. Лобачьов, В. Пономарьов, М. Прохорова, Н. Фазлєєв, С. Хазова та ін.);
- по-четверте, компетентнісний підхід дає методологічну основу для конструювання змісту навчального процесу на більш-менш об'єктивній основі.

Однак, багатьма вітчизняними авторами відмічається, що впровадження компетентнісного підходу має бути обережним та усвідомленим. Так, наприклад, К. Корсак, А. Сущенко та ін. вважають, що компетентнісний підхід не повністю відповідає національним традиціям, у зв'язку із чим потрібно виважено підходити до запозичення його положень. Більш принципово формулює цю позицію А. Субетто, який пише: «Захоплення ринком як арбітром у рішенні питання «Які компетенції має давати вища освіта?», на що зроблено важливий акцент у Болонському процесі є сліпим і дуже небезпечним захопленням для освіти. Це захоплення деформує цілепокладання в освітній політиці, формує «помилку хибної мети» і несе в собі небезпеку зниження якості вищої освіти. «Менеджерізація» вищої школи в Західній Європі і США ... яка породила компетентнісний підхід у кінці ХХ сторіччя, повинна носити обмежений характер. При цьому, головним напрямом у розвитку вищої школи людства у ХХІ сторіччі є фундаменталізація вищої освіти, її ноосферізація, реалізація імперативів «людської революції» [16, с. 64]».

Автори, які в основу своїх теоретичних побудов поклали формування *готовності* до професійної діяльності, очевидно врахували вище приведені міркування, і обрали у своїх дослідженнях аспект, який був характерним для радянської парадигми професійної освіти, а саме зосередили увагу на діяльності з набуття необхідних знань і вмінь – підготовці. Проведемо стислий аналіз змісту останніх, звернувшись до довідникової літератури.

Є. Рапацевич, Н. Хридіна визначають професійну підготовку, як процес оволодіння знаннями, уміння й навичками, що дозволяють людині виконувати роботу в певній області діяльності. При цьому, на думку авторів, професійна підготовка має за мету прискорене придбання тими хто навчається навичок, необхідних для вико-

нання певної роботи або групи робіт, і може не супроводжуватися підвищенням освітнього рівня [12, 18].

Є. Белозерцев, А. Гонєєв, А. Пашков та ін. під професійною підготовкою мають на увазі, опанування майбутнім фахівцем необхідною сумою знань, умінь і навичок [11].

Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Краєвський, М. Скаткін, В. Сластьонін, Л. Подимова та ін. розглядають професійну підготовку як керований процес, що є основою формування готовності до професійної діяльності, апріорно вважаючи, що цей процес ініційовано й організовано навчальним закладом.

В. Шадриковим готовність розглядається як передумова успішного виконання професійних обов'язків, як вибіркова активність, що настроє особистість на майбутню професійну діяльність, а також як регулятор цієї діяльності [20].

На думку Є. Рапацевич, професійна готовність фахівця – це інтегративна особистісна якість і передумова ефективної професійної діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Професійна готовність допомагає молодому фахівцеві успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль у непередбачуваних обставинах. Професійна готовність фахівця – вирішальна умова його швидкої професійної адаптації, подальшого професійного вдосконалювання й підвищення кваліфікації [12].

Як бачимо, професійну готовність майбутніх фахівців необхідно розглядати в єдності й у взаємозв'язку із професійною підготовкою. Ці категорії є взаємообумовленими та взаємодоповнюючими. При цьому, поняття «підготовка», збагачує поняття «готовність» («підготовленість»), і вказує на процес, що веде до стану готовності - результату навчання.

Таким чином, різниця між компетентнісним підходом та підходом, у якому ключовими словами виступають «готовність» та «підготовка» полягає в тому, що в першому, увага дослідників зосереджена на формуванні здатності індивіда до професійної самореалізації, а в другому – сконцентрована на засвоєнні змісту професійної освіти. При цьому відмітимо, що ці підходи не є взаємовиключними, як не є взаємовиключними зображення обличчя в профіль і анфас.

Беручи до уваги приведені міркування, ми обираємо підхід, що акцентує увагу на процесі засвоєння змісту професійної освіти. На основі обраного підходу, для позначення стану готовності спеціалістів фізичного виховання й спорту до виконання адміністративних завдань та обов'язків у ДЮСШ, ми пропонуємо конструкт «готовність до організації діяльності ДЮСШ».

На нашу думку, готовність до організації діяльності ДЮСШ ієрархічно вписана в більш широке поняття «професійна готовність». Очевидно, що орієнтиром формування професійної готовності виступатимуть вимоги суспільства до представника тієї чи іншої професії. Найбільш повно, ці вимоги конкретизовані у кваліфікаційних характеристиках, які задають орієнтири у підготовці, іншими словами, дають відповідь на питання: до чого готувати?

Кваліфікаційні характеристики працівників ДЮСШ містять узагальнений опис їхніх професійних завдань

та обов'язків, у структурі якого можна виділити окремі компоненти, зокрема, адміністративні.

Таким чином, у аналіз літератури дав нам такі вихідні позиції для побудови власної дефініції стану майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту, що дозволить йому розв'язувати організаційні питання діяльності ДЮСШ:

- по-перше, готовність до організації діяльності ДЮСШ має розглядатися як результат цілеспрямованої професійної підготовки, і спиратися на набуті знання, уміння, ціннісні орієнтації, мотиви, особисті якості;
- по-друге, готовність до організації діяльності ДЮСШ є складовою загальної професійної готовності;
- по-третє, визначаючи параметри готовності до організації діяльності ДЮСШ потрібно орієнтуватися на кваліфікаційні вимоги до працівників ДЮСШ (директора, методистів, тренерів), приведені в класифікаторі професій.

Висновки.

На основі аналізу існуючих тенденцій підготовки майбутніх спеціалістів фізичного виховання і спорту до управлінської діяльності, а також існуючих дефініцій для позначення їхньої готовності до виконання управлінських функцій, сформулюємо власну дефініцію. Отже, готовність майбутнього фахівця з фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ — *це складова його професійної готовності, що поєднує набуті в результаті професійної освіти знання, вміння, ціннісні орієнтації, мотиви й особистісні якості, що забезпечують виконання адміністративних завдань та обов'язків, конкретизованих у кваліфікаційних вимогах.*

Подальші дослідження планується провести в напрямку визначення компонентів готовності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ.

Література

1. Августимова О. С. Методика формирования управленческой компетентности у студентов вузов физической культуры: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.04 / Ольга Станиславовна Августимова. – Волгоград, 2004. – 182 с.: ил.
2. Безкоровайна Л.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до впровадження технології спортивного менеджменту : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Лариса Вікторівна Безкоровайна [Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова]. – К., 2009. – 20 с.
3. Богданова С. В. Внеаудиторная управленческо-экономическая подготовка студентов ИФК: автореф. канд. дис. 13.00.04 / С. В. Богданова. – М., 1997. – 26 с.
4. Глоссарий терминов профессионального образования и рынка труда. – М.: Центр изучения проблем профессионального образования, 2001. – 63 с.

5. Дубревський Ю. М. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2008. – №6. – С. 91-93. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
6. Круглова Т. Э. Подготовка студентов вузов физической культуры к работе в должности менеджера / Т.Э. Круглова, В.Б. Мяконьков // Теория и практика физ. культуры. – 2000. – N 12. – С. 23-25.
7. Локшин К. В. Формирование управленческой готовности будущего менеджера физической культуры при обучении специальным дисциплинам: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.08 / Кирилл Владимирович Локшин; [Моск. пед. гос. ун-т]. – Москва, 2008. – 175 с.: ил.
8. Магруппова А. А. Организационно-педагогические условия формирования у студентов вузов физической культуры готовности к управленческой деятельности: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.04 / Альбина Аркадьевна Магруппова. – Челябинск, 2000. – 152 с.
9. Налимов В.В. Вероятностная модель языка. О соотношении естественных и искусственных языков. – М.: Наука, 1974. – С. 129-153.
10. Орлова Э. А. Организация и содержание управленческой подготовки студентов вузов физической культуры: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.04 / Эльвира Анатольевна Орлова. – Краснодар, 2003. – 194 с.: ил.
11. Педагогика профессионального образования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.П. Белозерцев, А.Д. Гонеев, А.Г. Пашков и др.; под ред. В.А. Сластенина. — М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.
12. Педагогика: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С. Рапацевич – Мн.: «Соврем. Слово», 2005. – 720 с.
13. Пильщикова Т.Н. Менеджерская подготовка учителя физической культуры в педвузе: реальность, проблемы, решение // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 10. – С. 8-10.
14. Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу (Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. N 993) – [Електронний ресурс]: Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
15. Пуятіна Г. М. Організаційні аспекти оптимізації діяльності спортивних шкіл на основі програмно-цільового управління: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.01 / Г. М. Пуятіна [Харківська держ. академія фізичної культури]. – Х., 2007. – 20 с.
16. Субетто А.И. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций. СПб. – М.: Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. – 72 с.
17. Тамаровский О.И. Профессиональное самоопределение в становлении готовности спортсменов к менеджменту в физической культуре / О.И. Тамаровский // Совершенствование подготовки кадров в области физической культуры и спорта в условиях модернизации профессионального образования: тез. докл. 3 науч.-практ. конф., г. Москва, 14-15 апр. 2005 г. / М-во образования и науки РФ [и др.]. – М., 2005. – С. 288-291.
18. Хридина, Н.Н. Понятийно-терминологический словарь: Управление образованием как социальной системой / Н.Н. Хридина. — Екатеринбург: Уральское изд-во, 2003. — 384 с.
19. Чеховська Л.Я. Теоретико-методологічні основи технології управління персоналом фізкультурних організацій: Автореф. дис... канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Л.Я. Чеховська [Львів. держ. ін-т фіз. культури]. – Л., 2001. – 18 с. – укр.
20. Шадриков, В.Д. Психология деятельности и способности человека / В.Д. Шадриков. – М.: Логос, 1996. – 320 с.

Надійшла до редакції 28.01.2010р.
Переплютчиков Дмитро Олександрович
acatium@gmail.com